

Per Erik Wahlund, 1923-2009

Per Erik Wahlund var född i Stockholm. Under närmare sextio år var han verksam som författare, översättare, litteratur- och teaterkritiker, förlagsman, teaterregissör. Hans signatur var P.E.W.

Fadern, som var kammarrättsråd, dog tidigt och sonen uppfostrades av modern. Wahlund har berättat att då han ofta fick vara ensam lärde han sig läsa i fyraårsåldern. Barnböcker erbjöds inte, så det fick bli illustrerade utgåvor av bl.a. Strindberg och Dante. Redan som 15-årig gymnasist debuterade Per Erik Wahlund med berättelsen *Kurs på Jamaica: en skolpojkes historia*. Efter studentexamen 1941 läste han nordiska språk vid Uppsala universitet, där han avlade fil.kand.-examen 1945. Under studieåren 1944-1948 arbetade han som kritiker i *Uppsala Nya Tidning*. Efter en period som medarbetare i *Expressen* var han åren 1950-1969 och 1971-1980 litteratur- och teaterrecensent i *Svenska Dagbladet*; teaterkritiken från åren finns samlad i fyra urvalsvolymer. Wahlund hade också ledande funktioner inom förlagsvärlden. Efter en kort period som chef för Lindblads bokförlag i Uppsala arbetade han som litterär rådgivare på förlaget Natur och Kultur. Vid sidan av sin rådgivande funktion medverkade han även vid en rad nyutgivningar, däribland *En gammal svensk kokbok från år 1650* och Emanuel Swedenborgs *Drömboken*. Hit hör även *Osed och ordsed: det är 1234 oemotsägliga ordspråk och kärnfulla talesätt, hämtade ur sal. hr Christopher L. Grubbs Penu proverbiale och här ånyo återgivna med förklaringar, kommentarer samt andra gagneliga bihang*, som alltjämt har sin givna plats i bibliotekens referenssamlingar.

Efter sin brådmogna prosadebut vände sig Per Erik Wahlund till poesin. Under 1940-talet publicerade han en rad diktsamlingar, av vilka *Luftspegling* (1952) blev den mest framgångsrika. Det egna författarskapet kom under 1960-talet och framåt att övergå till essäistiken, vars form Wahlund utvecklade med stor skicklighet. Den tidiga essäsamlingen *Bordssamtal*, med omslagsteckningen av den ensamme fiskaren i båten, kom att bilda mönster för en rad efterföljare med klassiska ämnen såsom resan till fjärran länder (bildnings- och äventyrsresan) och äventyret i vardagen. Vidare skrev han betraktelser över kulinariska ämnen. Essäns förbindliga tilltal märks i titlar som *Vägmöten*, *Vederkvickelser*, *Självstudier*, *Frändskaper*, *Familjebok*, *Förbindelser*. Det Wahlundska idiomet kännetecknas av en i det närmaste fotografisk detaljskärpa och en blixtrande klar språkkänsla.

I Per Erik Wahlunds stora verk återfinns översättningar från framför allt tyska och engelska inom alla genrer – poesi, prosa, dramatik, essäistik. Debuten skedde 1949 med två romaner av mycket skilda slag – Arthur Schnitzlers *Spel i gryningen* och Truman Capotes *Andra röster, andra rum*. Särskilt intresse kom Wahlund att ägna åt den japanska lyriken och han kan betraktas som den store introduktören av den i Sverige genom antologier som *Körbärsträdet*, *Bambuflöjten*, *Japansk poesi* och *Sången från Ogura*. Den sistnämnda volymen utkom 1988 och är översatt direkt från japanska i samarbete med Sōhō Matsushita; tidigare hade Wahlunds tolkningar, liksom Erik Blombergs av kinesisk poesi, utgått från engelska och tyska förlagor. Inom prosan är Wahlund främst känd för sitt oerhört samvetsgranna arbete med klassiker som Jonathan Swift, Daniel Defoe och Herman Melville.

Wahlund översatte även samtida tyskspråkiga författare som Heinrich Böll – vilken han dock tröttnade på, då han ansåg att den blivande Nobelpristagaren var en dålig stilist – och Marlen Haushofer. Hans många teateröversättningar omfattar dramatiker från skilda epoker och språk: Georg Büchner, Hugo von Hofmannsthal, Arthur Schnitzler, Bertolt Brecht, John Gay, Oscar Wilde, Ludvig Holberg, Yukio Mishima m.fl. Särskild vikt lade Wahlund själv vid Büchner och Brecht; den senare värderade han trots att han som konservativ inte delade dennes åsikter. Om sitt sätt att arbeta med dramatiken berättar Wahlund livfullt i essän ”Översättaren som skådespelare”:

Först går jag så att säga runt pjäsen några varv, läser och läser om, avlyssnar personernas egenheter och röstlägen – ofta med långa mellanskov mellan varven. Sedan, när uppladdningen är gjord och leveransdagen närmar sig, sätter jag papper i den gamla skrivmaskin jag för fyrtio år sedan fick i konfirmationsgåva av min förutseende mormor, och därefter brakar det med Strindbergs formulering löst. Arbetet måste ske i enrum – inte därför att omgivningen stör mig utan därför att jag i hög grad stör omgivningen, eftersom jag under det dramatiska förloppet utstöter svordomar, framkvider kärleksförklaringar, råskällor, ironiserar, fnittrar, gapskrattar, snörvlar och snyftar.

På några dagar, maximalt en vecka för ett skådespel av genomsnittligt omfång, brukar översättningen vara klar, och då är jag i regel

också själv färdig för en kortare semester i lugn miljö. Det är märkvärdigt, men det blir aldrig rutin att översätta för teatern.

(*Familjebok*, 1980, s. 144-145)

Parallellt med översättningar och eget författarskap fortsatte Wahlund sina akademiska studier och avlade fil.lic.-examen i litteraturvetenskap 1965. På 1960-talet gjorde han regigästspel vid Uppsala stadsteater och vid Svenska teatern i Helsingfors. En kort tid var han även chef för Radioteatern (1969).

I *Översättarens fröjder och bekymmer* beskriver Per Erik Wahlund språkarbetet som en kritisk gärning, som förutsätter såväl precision och exakthet som lyhörd förmåga att se och fånga nyanser. Översättargärningens tolkande dimension framstår som en stor kulturgärning. Wahlund har översatt flera nobelpristagare till svenska: Yasunari Kawabata, Kenzaburo Oe, Heinrich Böll och Günter Grass.

År 1971 utnämndes Per Erik Wahlund till hedersdoktor vid Uppsala universitet. Därutöver har han erhållit Elsa Thulin-priset, Gustaf Frödings stipendium, Lotten von Kræmers pris, Samfundet de Nios vinterpris och Letterstedtska översättarpriset samt Svenska Akademiens kungliga pris.

SKANS KERSTI NILSSON

Om Per Erik Wahlund

Unger, Gunnar, ”Per Erik Wahlund”, i: *Silhuetter: karakteristik och karikatyr*, Stockholm: Natur och kultur 1969, s. 198-201.

Christner, Cecilia, ”Översättare måste vara självständiga” [intervju med Per Erik Wahlund], *Upsala Nya Tidning* 28.8.1985.

Nilsson, Mårten, ”Min stil är som en extra hud”, *Arbetsbladet* 7.7.1986.

Grönborg, Peter, ”Fångad av språket: om teaterkritik, världslitteratur och att översätta japaner”, *Borås Tidning* 19.4.1998.

Egna skrifter

Kurs på Jamaica: en skolpojkes historia, Stockholm: Bonnier 1938.

Vaktjänst: dikter, Stockholm: Bonnier 1942.

Kammarmusik: dikter, Stockholm: Norstedt 1944.

Japansk sommar: miniatyrsvit, teckningar av Edward Lindahl, Stockholm: Kungsholmens bokh. 1948.

Sluten ungdom. Helsingfors 1948.

Luftspegling, Stockholm: LT 1952, 1967.

Turist i Bagdad: tolv sammanträffanden, Stockholm: LT 1955.

En Gulliverkommentar, Stockholm: Hedengrens bokh. 1955 [rev. särtr. av förf:s kommentar i Jonathan Swift, *Resor till flera avlägset belägna länder i världen* 1955].

Ressällskap: äreminnen, causerier, udda dikter, Stockholm: LT 1956

Flaskskepp: dikter och tolkningar i urval (omslag och vinjetzteckningar av Gunnar Brusewitz), Stockholm: LT 1962

Bordssamtal: essayer och causerier, Stockholm: Natur och kultur 1964.

En Holbergmonolog, Uppsala: Kommunskolan 1966.

Om teaterkritik: en essay i Lund 1965, Uppsala: ----- 1966.

Londonpromenader: strövtåg, förälskelser, mysterier (med teckningar av Yngve Svalander), Stockholm: Bonnier 1967, 1970.

Holbergs Jeppe: en Holbergmonolog, **Uppsala: Appelbergs boktr. 1966, Stockholm: Entré 1968.**

Japansk dagbok: impressioner och ironier, Stockholm: Bonnier 1968.

Kammarrådinnans konterfej och andra äreminnen: essayer, Stockholm: Bonnier 1970

Översättarens fröjder och bekymmer: reflexioner och memoarer, Sollentuna: Sällsk. Bokvännerna 1970.

Röstlägen: dikter och omdiktningar, Stockholm: Rabén & Sjögren 1971.

Lekverk: essayer och miniatyrer, Stockholm: Rabén & Sjögren 1972.

Vägmöten: essayer och miniatyrer i urval, Stockholm: Rabén & Sjögren 1973.

Vederkvickelser: essayer och miniatyrer i urval, Stockholm: Rabén & Sjögren. 1973.

***Självstudier: försvarstal och utredningar i humanistisk anda*, Stockholm: Rabén & Sjögren 1974.**

Sverigeresan: en biltur i Fredrik Bööks hjulspår från Smygehuk till Pajala sommaren 1975 (ill. av Sven Rydén), Stockholm: Bonnier 1976.

Kosthåll: lekverk och bordssamtal i kulinariska ämnen, Stockholm: Bonnier 1977.

Lövfällning: haiku-mästaren Issa i liv och dikt 1763-1827, Stockholm: Bonnier 1978.

Tre samtal om främlingens liv i Japan (ill. av Fibben Hald), Stockholm: Alba 1978.

Frändskaper: aderton essayer, Stockholm: Bonnier 1979.

Familjebok: essätter och intimiteter, Stockholm: Bonnier 1980.

Landkänning: tjugo essäer från tjugofem år (teckningar av Jan Biberg), Stockholm: Bonnier 1981.

Förbindelser: aderton essayer, Stockholm: Bonnier 1984

Återspeglning : aderton essayer till, Stockholm: Natur och kultur 1990

Demoiselle: kokboksutgivarskan och restauratrisen Gustava Björklunds liv och verksamhet.
Kalmar: Appeltoffts bokh. 1991, Båstad: Bjäre Bokhandel 1991

Teaterkritik

Redaktionell medverkan (urval, sammanställning, inledning, kommentar, efterskrift)

Översättningar i bokform

Återsken: lyriska tolkningar, Stockholm: LT 1951.

Truman Capote, *Andra röster, andra rum (Other Voices, Other Rooms)*, Stockholm: Bonnier 1949.

Arthur Schnitzler, *Spel i gryningen (Spiel im Morgengrauen)*, Stockholm: Tiden 1949.

Kurt Juster (red.), *Orolig natt och andra tyska efterkrigs noveller* Stockholm: Bonnier 1951, Stockholm: Tiden 1988.

Virginia Woolf, *Det lutande tornet: tre essayer*, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1952

Alexander Baron, *Vägen till ingenstans (There's No Home)*, Stockholm: Forum 1952.

Heinrich Böll, *Lidande eros (Und sagte kein einziges Wort)*, Stockholm: Norstedt 1954, (med titeln *Inte ett enda ord*) PAN/Norstedt 1967, Norstedt 1972.

Körsbärsträdet: Japansk lyrik från Heian-perioden 794-1185, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1954.

Pe Chü-yi, *Min vän Po: Tio dikter*, Uppsala: Appelbergs boktr. 1955.

Jonathan Swift, *Resor till flera avlägset belägna länder i världen : i fyra delar av Lemuel Gulliver, förutvarande skeppsläkare sedermera kaptan på olika fartyg (Travels into several remote nations of the world; ill. av Mark Sylwan)*, Stockholm: Tiden 1955, 1964, Stockholm: Tiden/Natur och kultur 1987, 1988, 1992, Stockholm: Klassikerförlaget/Natur och kultur 1997, 2001.

Bambuflöjten: dikter ur Körsbärsträdet samt nya japanska tolkningar (övers. efter Masterpieces of Japanese poetry, ancient and modern; med illustr. av Stig Södersten), Stockholm: Wahlström & Widstrand 1956.

Gotthard Schuh, *Gudarnas öar: Java, Sumatra, Bali (Inseln der Götter, övers. av Rada Nikolaev och PEW)*, Uppsala: Lindblad 1956.

Heinrich Böll, *Ungdomens bröd (Das Brot der frühen Jahre)*, Stockholm: Norstedt 1957.

Yasunari Kawabata, *Snöns rike: roman (Yukiguni, övers. från eng. Snow Country)*, Stockholm: Bonnier 1957, 1968, 1969.

T. S. Eliot, *Om poesi: essäer (On Poetry and Poets. 1)*, Stockholm: Bonnier 1958.

Manfred Gregor, *Bron (Die Brücke)*, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1959.

Heinrich Böll, *Doktor Murkes samlade tystnad och andra satirer (Doktor Murkes gesammelte Schweigen)*, Stockholm: Bonnier 1960, 1964, 1972, 1981.

John Gay, *Aderton visor ur Tiggarens opera (The Beggar's Opera, inl. av PEW)*, Stockholm: Natur och Kultur 1960.

Hugo von Hofmannsthal, *Den vita solfjädern (Der weisse Fächer)*, Stockholm: Natur och kultur 1961.

Körsbärsblom: hundra japanska kortdikter (teckningar av Folke Karlson), Stockholm: FIB:s lyrikklubb 1961.

Georg Büchner, *Dantons död (Dantons Tod; kommentar och efterskrift av PEW)*, Stockholm: Natur och kultur 1963.

Yukio Mishima, *Fem moderna no-spel (Kindainogakushi; i övers. från eng. Five Modern No plays)*, Stockholm: Bonnier 1963.

Ludvig Holberg, *Odyseus von Ithacien eller En tysk komedi (Ulysses von Ithacia; för svensk scen [från da.] samt med inl. och kommentarer av PEW)*, Stockholm: Natur och kultur 1964.

John Gay, *Tiggarens opera: i det skick vari det framfördes på Kungl. Dramatiska teatern vid Nybroplan (The Beggar's Opera)*, Stockholm: Natur och kultur 1964.

Bertolt Brecht, *Jasägaren och nejsägaren (Der Jasager und der Neinsager)* i: Bertolt Brecht, *8 pjäser i radioarrangemang*. Stockholm: Sveriges Radio 1964.

Bertolt Brecht, *Regeln och undantaget (Die Ausnahme und die Regel)*, i: Bertolt Brecht, *8 pjäser i radioarrangemang*, Stockholm: Sveriges Radio 1964.

Japansk poesi: 125 kortdikter (urval och tolkning PEW), Stockholm: Wahlström & Widstrand 1964; utök. uppl. *Japansk poesi: 150 kortdikter*, Stockholm: Wahlström & Widstrand 1968.

Arthur Schnitzler, *Anatol och andra enaktare* (urval och inl. av PEW). Stockholm: Forum 1965, 1969.

Ludvig Holberg, *Tre komedier: Den politiska kannngjutaren; Jeppe på berget; Erasmus Montanus* (*Den politiske kandestøber; Jeppe paa bierget; Erasmus Montanus*, inl. och kommentar av PEW), Stockholm: Forum 1966 (med titeln *Den politiska kannngjutaren; Jeppe på berget; Erasmus Montanus*) Stockholm: Forum 1968, (*Jeppe på berget; Erasmus Montanus*) Stockholm: Forum/Natur och kultur 1989.

Günther Grass, *Plebejerna repeterar upproret: ett tyskt sorgespel* (*Die Plebejer proben den Aufstand*), Stockholm: Bonnier 1967.

Ludvig Holberg, *Jeppe på berget* (*Jeppe paa bierget*), Stockholm: Entré 1968.

Ludvig Holberg, *Den rastlöse* (*Den stundesløse*; bearb. och inl. av PEW), Uppsala: Appelbergs boktr. 1970.

Georg Büchner, *Woyzeck* (*Woyzeck*; träsnitt av Torsten Billman), Stockholm: Sällsk. Bokvännerna 1970.

Miklós Maros, *Japanska vårsånger*, Stockholm: Svensk Musik 1973.

Issa Kobayashi, *Livstecken: nittio dikter av haiku-mästaren Issa i svensk omdiktning*, Molkom: Promenad 1981 (550 numr. ex., varav 50 sign. av tolkaren och med ett originalträsnitt av Harry Moberg).

Wolfgang Schivelbusch, *Paradiset, smaken och förnuftet: njutningsmedlens historia* (*Das Paradies, der Geschmack und die Vernunft*, noter av PEW), Stockholm: Alba 1982.

Daniel Defoe, *Pestens år: iakttagelser och hågkomster rörande de märkliga händelser, såväl offentliga som enskilda, vilka inträffade i London under den senaste stora hemsökelsen anno 1665, nedtecknade av en medborgare som hela tiden var kvar i staden och aldrig förut offentliggjorda* (*A Journal of the Plague Year*, efterskrift och komm. av PEW), Stockholm: Norstedt 1983.

Thomas Middleton, *De förbytta (The Changeling)*, Stockholm: Bonnier 1983.

Fumiko Enchi, *Kvinnomasker (Onna-men; övers. från eng.)*, Stockholm: Alba 1984.

Fumiko Enchi, *År av väntan (Onna-zaka; övers. från eng. The Waiting Years)*, Stockholm: Alba 1985.

Melontjuven: tolv komiska mellanspel transplanterade från japansk scen till svensk (utg. av PEW), Stockholm: Bonnier 1985.

John Fowles, *Ett maskspel (A Maggot)*, Stockholm: Bonnier 1987.

Günther Rücker, *Herr von Oe (Herrn von O)*, Stockholm: Alba 1987, Stockholm: Klassikerförlaget/Natur och kultur 1997.

Sången från Ogura: den japanska lyrikantologin Ogura hyakunin isshu: en dikt vardera av hundra poeter (i svensk version av Shozo Matsushita och PEW; med hundra kalligrafier av Hiroko Kimura) Höganäs: Bra böcker 1988; Stockholm: Alba 1988.

Marlen Haushofer, *Väggen: roman (Die Wand)*, Stockholm: Alba 1988, 1990, 2003.

Kenzaburo Oe, *Tid för fotboll (Man'en gannen no futtoru; övers. efter eng. The Silent Cry)*, Stockholm: Bonnier 1989, 1994.

Peter Ackroyd, *Chatterton (Chatterton)*, Stockholm: Norstedt 1989.

Marlen Haushofer, *Vindskupan: roman (Die Mansarde)*, Stockholm: Alba 1990.

Marlen Haushofer, *Vi dödar Stella (Wir töten Stella)*, Stockholm: Alba 1991.

I. F. Stone, *Rättegången mot Sokrates (The Trial of Socrates; red. av PEW)*, Stockholm: Norstedt 1991.

Marlen Haushofer, *Himmel utan slut: roman (Himmel, der nirgendwo endet)*, Stockholm: Bonnier Alba 1992.

Oscar Wilde, *Komedier: Lady Windermers solfjäder; En kvinna utan betydelse; En idealisk äkta man; På fullt allvar (Lady Windermere's fan, A Woman of No Importance. An Ideal Husband, The Importance of Being Earnest; inl. Staffan Bergsten)*, Lund: Studentlitteratur 1992.

Wallace Shawn, *Febern (The Fever)*, Stockholm: Dramatens förlag 1992.

Herman Melville, *Moby Dick eller Valen (Moby Dick, or The Whale; inl. och noter: PEW)*, Lund: Studentlitteratur 1994; (elektronisk resurs) Stockholm: eLib 2005.

Rolf Martinsson, *Månsånger: för manskör*, Stockholm: Gehrman 1995.

Shiki Masaoka, *Shiki: japanska haiku-dikter för fyra årstider (sextiofyra haiku i tolkning av Noriko Thunman och PEW; med kalligrafi av Hiroko Kimura)*, Helsingfors: Orienta 1998.

Martialis, *Insikter och smädelser: första samlingen, böckerna I-VI: epigram (Epigrammata, i urval och tolkning samt med kommentarer av PEW)*, Eslöv: B. Östlings bokförlag Symposion 1999

Martialis, *Insikter och smädelser: andra samlingen, böckerna VII-XII: epigram (Epigrammata, i urval och tolkning samt med kommentar av PEW)*, Eslöv: B. Östlings bokförlag Symposion 2002.

Översättningar dramatik, bevarade och förtecknade av Sveriges Teatermuseum
